

Quaest. X. Est ne peccatum detractionis traducere Christianorum aliquos, & maxime Theologos, ut rigoristas, & laxones? *ib.*
 Quaest. XI. Licitum ne est infamare suum famatorem diffamare? *374.*
 Quaest. XII. Est ne peccatum grave detractionis uni, aut alteri solo secreto revelare occultum proximi peccatum? *376.*
 Quaest. XIII. Utrum licitum sit infamare seipsum?

C A P U T VI.

De secreti revelatione. *378.*
 Quaest. I. Quid, & quotuplex sit secretum? *ib.*
 Quaest. II. Quanam sit secreti regendi obligatio? *379.*
 Quaest. III. Occurrit ne causa qua a servando secreto excuset? *380.*
 Quaest. IV. Licitum ne est aliena secreta excipiscari? *381.*
 Quaest. V. Licitum ne est obsequas litteras aperire? *ib.*

C A P U T VII.

De auditibus detractores. *383.*
 Quaest. I. Qua ratione peccare dicitur qui detractorem audit? *ib.*
 Quaest. II. Tenetur ne superiores subditorum detractiones in hunc lege impedire? *384.*
 Quaest. III. Privata persone que audit de detractores, peccant ne mortaliter, nisi eos corripiant, aut eis non resistant? *ib.*

C A P U T VIII.

De iudicio temerario. *386.*
 Quaest. I. Quanam sunt coniecturae sufficientes, ne iudicium dicatur temerarium? *387.*
 Quaest. II. Sit ne iudicium temerarium genere suo peccatum mortale? *ib.*

C A P U T IX.

De suspitione, opinione, & dubitatione. *390.*

C A P U T X.

Quomodo dubia sint in meliorem partem interpretanda. *392.*

C A P U T XI.

De restitutione honoris, & fama. *395.*

C A P U T XII.

De restitutione fama per detractionem, vel calumniam obscurata. *397.*
 Quaest. I. Qui alium inadvortenter, seu materialiter infamavit, obnoxius ne restitutioni est tunc fama, cum damnorum que hinc consequuntur? *ib.*
 Quaest. II. Infamator tenetur ne famam restituere tantum coram suis auditoribus, an etiam coram illi quibus isti malum auditum manifestaverunt? *398.*

Quaest. III. Iniustus detractor tenetur ne prater restitutionem fama temporalia damna restituere? *399.*
 Quaest. IV. Detractore ante restitutionem delinente, transit ne ad heredes restituenda fama obligatio? *ibid.*

C A P U T XIII.

De modo, quo restituenda fama est sive per calumniam, sive per detractionem denigrata. *ib.*

C A P U T XIV.

De causis a fama restitutione excusantibus, & postquam plures de illi iniocores defendunt. *402.*
 Quaest. I. Restituenda ne fama sit cum gravi detrimento, aut periculo? *403.*
 Quaest. II. Quando infamatus alia via suam recuperaverit famam, tenetur ne detractor ad restitutionem? *ibid.*
 Quaest. III. Quando fama restitui nequit, compensanda ne diffamatio pecuniis est? *404.*
 Quaest. IV. Datur ne mutua compensatio in materia fama? *405.*

C A P U T XV.

De compensatio in pecuniis ob infamiam illatam. Sententia Probabilissimum exponitur. Absurda que inde proficiuntur, perscrutantur. *408.*

C A P U T XVI.

Nonnulla regulae in gravi servanda, ut extrema vitentur tum detractionis, tum exitus silentii. *410.*

A P P E N D I X

DE DUOBUS POSTREMIS DECALOGI MANDATIS.

C A P U T I.

Exponitur germanus sensus verborum quibus utrumque hoc preceptum exprimitur. *412.*

C A P U T II.

Notio concupiscentia qua his duobus preceptis vetatur. *ib.*

C A P U T III.

Varii modi quibus in hac duo postrema precepta homines peccant. Tamburini, & Sanchez nonnullae laxae opiniones reselluntur. *414.*

C A P U T IV.

Peccant in postremo Decalogi mandato qui res alienas concupiscent. *417.*

C A P U T ULTIMUM.

DECALOGI EPITOMOLOGUS, DE QUO NONNULLA PRÆCIPUA ENIM QUE DICTA SINT, CAPITA SUB UNICA Oculorum acie repræsentantur; & cavendum a quorundam Casuistarum laxitatibus suadet. Benignitas probabilissima ex sancto Augustino serpentis Evam seducientis blanditiis comparatur. *419.*

LIBER QUINTUS
 IN DECALOGUM.
 DISSERTATIO IV.

De variis Iuramentorum generibus, & præcipue de Iuramento doloso.

P R O Æ M I U M.

Uperiorum dissertationem huic præmissi, ut viam mihi sternerem ad plurimos casus, & difficultates resolvendas. Verbo plus iusto oratio fuit, sed maxima controversia, aliqui gravis, difficultas veniam nimie proximitati impetrabit. Opponer fortales aliquis superfluum fuisse tempus terere in impugnantibus alterum rationibus, quibus amphibolia defenditur: parum namque referet videtur, sive hac, aut illa ratione propugnetur, Confessarium, reum, tellem, aliumve posse negare id quod sub sigillo tantum novit. Parum videri id posse impertire, non negaverim; sed certe falluntur. Nam, si concedamus, verba in extremo casu occultandæ veritatis nihil significare, vel licitum esse usum scientiæ communicabilis, & incommunicabilis; iam admittimus principia universalis, que, non Confessario, sed tanto, aut reo duntaxat, sed omnibus indiscriminatim hominibus favent; & privilegium unicum, ac singulare Confessarii commune efficiunt. Quia, si defendatur, Confessarium posse custodire sigillum, negando se scire quod scit, quia verba in extrema necessitate nihil significant; ratio hæc universalis erit pro omnibus. Et res ipsa Theologi, ut scriptis diximus, ex casu singularissimo Confessarii inferunt, omnes communiter homines in simili gravi necessitate posse idem uti ipsaribus, formulique loquendi: quod quam saluum sit, in casuum resolutione patet. Quippe hæc integra dissertatio tota occupatur in explicandis variis iuramentorum generibus, & casibus omnibus quos tractare laetiores Casuistæ solent.

C A P U T I.

De Iuramento doloso. Quotuplex dolus in iuramento: & an interdum liceat dolose iurare. Recentiorum sententia exhibetur, & resellitur: vera proponitur, & propugnatur.

tum suum involvit. De hoc solo iuramento doloso nobis in hac dissertatione sermo est.

II. Hoc in capite regulæ quedam generalis statuuntur: deinde in sequentibus casus peculiaries proponant, resolvantque. Sed primum sententia nostra promittimus, recentiorum opinionum paucis indicabimus.

III. Auctores qui defendebant licitas restrictiones pure mentales, defendebant quod licitum esse eadem iuramento confirmare; nullamque maiorem pro iuramento quam pro restrictione mentis requirebant causam. Et quia res creditibilis non videtur, placet propriis Auctorum verbis sententiam ipsorum referre. Et ex his colliges cum Tallech, quamdam regulam notat dignam. Quotiescunque licitum est uti oratione ambigua, vel tæcia restrictione; licitum etiam est uti iuramento, si necessitas, vel notabilis causa id possidet, aut utilitas corporis, aut honoris, aut reum familiarium, vel si intercedat ini-

IV. Quam in iuramento contingere posse animadverto, vel ex parte illius qui iniuste exigit iuramentum, cogitque per iniuriam respondentem iurare (de quo dolo non agimus) vel ex parte iurantis. Porro iurans multirariam iuramentum tuum dolis implicare potest. Primo, cum exterius se iurare fingit, verbaque utatur quibus iurantes sinceri uti solent; animum tamen non habet iurandi, aut se obligandi, aut exequendi promissum. De hoc doloso iuramento egimus *dist. 11. cap. 14.* Secundo, cum verbis æquivocis, locutione amphibologica, aut restrictione mentali quibus utitur, quibus iuramen-

sa interrogatio facta illi qui amphibologie loquitur. Ita Antonius a Spiritu sancto tract. v. de iur. disp. 1. sect. 9. num. 52. pag. 142. Item Lessius Lib. II. cap. XLII. dub. 9. num. 48. Caltrypalaus disp. 1. de iurament. punct. 7. num. 6. vers. Denique. Trullenchus Lib. II. Decal. cap. 1. dub. 15. Malletus Mastreosus p. practica 13. Diana II. P. tract. vi. resol. 30. & plures alii.

IV. Ex his collige quam periculosa res sit sequi opiniones faventes libertati. Sententia propugnans restrictiones mentales, communis fatis erat ante Innocentium XI. eademque docebat, prestatas damnatas restrictiones iuramento firmari posse. Restrictiones illae damnatae fuerunt ut mendacia, & consequenter apposita iuramenta ut peruria. Sententia ergo fatis communis olim erat penes etiam graves Theologos, quae licita aliquando esse peruria docebat, seu quae putabat non esse peruria quae peruria esse Ecclesiae declaravit. Ut enim omnis equivocatio tollatur, nemo Catholicorum docuit, perurium esse aliquando licitum. Sed plurimi existimant, quaedam mendacia non esse mendacia, & quaedam peruria non esse peruria. Venia tamen digni sunt Theologi illi qui ante damnatas propositiones restrictiones iuratas proponant.

V. Ceteri Theologi iuniores, qui scripserunt post damnatas propositiones, in iuramentorum uti cautiones paululum sunt. Graviores namque causas pro iuramenti quam pro restrictionis, five amphibolice uti exposcunt. Nec illi tamen ideo negant frequentem usum iuramenti amphibolice, quod putent esse perurium, sed ob defectum iudicii, seu necessitatis. Absolute enim statuunt, quod, quoties restrictiones mentales externae sunt licitae, toties iurari possit absque perurio: quia, inquit, iuramentum loquitur naturam actus cui apponitur. Quare, si restrictio externa vera sit, verum quoque erit appositum iuramentum; quamvis ex conditione peculiari ipsius iuramenti aliqua maior necessitas requiratur ad illius prolationem quam ad solam amphibolicam locutionem. Aliquot hinc regulas indicabimus; deinde in calum resolutione propius ad praxim, quoad fieri poterit, accedemus.

VI. Quomodoque reieciimus restrictiones, seu amphibolicas locutiones recentiorum plurimum, tamquam restrictiones pure mentales, & mendacia; ita potiori iure illorum iuramenta, quibus prestatas restrictiones confirmant, tamquam peruria gravissima improbamus,

& proflus damnamus. Quid quod aliqui vel ipsorum qui amphibolice defendunt, fatentur, eas, non semper saltem, posse iuramentum firmari: eo quia, licet probabilis notitia satis sit ad simplicem affirmationem, ad iuramentum tamen certitudo necessaria est? Sic inquit vel ipse Cardenas in sua Crisi diis. XIX. cap. IV. num. 54. Ad simplicem affirmationem sufficit probabilitas facti, ad iuramentum vero requiritur certitudo. Et revera cum iuramentum sacrosanctum sit penes omnes nationes, & cum perurium gravissimam malitiam contineat, omnis ratio verat non solum usum iuramenti, nisi & veritas, & necessitas occurrant; verum etiam ne illud verbis profanemus quae nullum intelligentem sensum praesentant. Idcirco aliam fivice regulam.

VII. Patres omnes absolute damnant omnia iuramenta dolosa, seu verbis fallacibus, & equivocis prolata. Patres reseram Sanctorum testimonia, D. Augustinus. epist. CCXV. edit. Lov. ad Alipium. Illud fides certissime dici non ambigo, non secundum verba iurantis, sed secundum expectationem eius cui iuratur, quam novit ille qui iurat, fidem iurationis impleri. Unde perituri sunt qui, servatis verbis, expectationem eorum quibus iuratum est, deceperunt. Item epist. CCXXV. Expectationem eorum quibus iuratur, quisquis deceperit, non potest esse non periturus.

VIII. S. Ildorus Lib. II. Sent. cap. XXXI. Quacumque arte verborum quisquis iuret, Deus tamen, qui conscientia testis est, ita accipit, sicut ille cui iuratur, intelligit. Duplitter autem reus fit qui & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capis.

IX. S. Raymundus in Sum. titul. de iuram. & perjur. sub finem. Item illud nota, quod si iuranti, vel recipiens dolum adhibeat, semper debet referri iuramentum ad intentionem illius qui non adhibuit dolum, vel artem. 22. quest. v. Quacumque, & §. Si ergo, & cap. Qui peierat, & §. Ex his. Deus enim dupliciter aspernatur simplicem intentionem considerat utriusque, tam ex parte recipientis, quam ex parte dantis. Verborum artem aspernatur, & odit, ut in praed. legato §. Ex his in fin.

X. S. Prosper apud Hincmarum Lib. de divort. Lotarii & Tiborgae. At si iurandi te causa paraverit, & ardeat, id puris verbis, id gere mente pia. Nec verbi arte putes te fallere posse Tonantem, Cui nihil absitruum est, cui tua corda patent.

Qui

Qui non ut iurat, sed ut id iurasse putavit, Cui iuras, audit; sicque extriguereus: Nempse Deo, in vanum cuius vis sumere nomen.

Sen. Socio, quem atra fallere fraude paras. XI. D. Thomas 2. 2. quest. LXXXIX. art. 7. ad 4. Quando non est eadem iurantis intentio, & eius cui iurat, si hoc procedat ex dolo iurantis, debet iuramentum servari secundum sanum intellectum eius cui iuramentum praestatur.

XII. Patres in recentis textibus loquuntur de iuramento factio illis qui iure illud exigunt, & de iuramentis quibus contractus & sacra firmantur: quae sane iuramenta & simplicibus verbis, & absque omni arte sive verborum, sive locutionum fieri debent. Item haec iuramenta, ut sonant, interpretanda sunt; atque semper in favorem illius partis qui bona fide iuramentum in sensu quem verba praesentunt, suscipit. Tanta fuit penes vel ipsos Romanos Ethnicos iuramenti religio, ut vitio sibi verterent aliqua interpretatione illud eludere. Cum enim quidam Tribuni plebis iuramentum praestitum interpretari vellent, & populum ab illius vinculo solvere; populus iuramenti observationem proprio commodo praetulit, ut refert Titus Livius Decad. I. Lib. III. num. 20. Nondum haec, quae nunc tenet saculum, negligentia Deum venerat, nec interpretando, sibi quisquam iusurandum; & leges aptas faciebat, sed suos potius mores ad ea accommodabat.

XIII. Sententiam quam hac in controversia propugno, eiusmodi est. Nunquam licet sermo iuramentum amphibolicum, seu scientia communicabili, & incommunicabili implicitum, sacramento confirmare. Non me latet, hanc quam propono, sententiam cum communi iuniorum opinione pugnare. At illam defendunt Patres, & antiqui Doctores: eamque persuadet ratio luculentissima, contra quam praevalere iuniorum multitudo non potest. Ut paucis rem expediam, naturam iuramenti considerandum exhibebo. Haec autem tota facta est in veritatis declaratione. Cedo, quoniam est iusurandi finis. Respondet S. Paulus, esse veritatis manifestationem, & sciendum litium remedium. En illius verba ad Hebraeos VI. Homines enim per maiorem sui iuranti: & omnis controversia eorum finis ad confirmationem est iuramentum. Equivocationum, & amphibologiarum finis est occultatio veritatis; iuramenti vero finis est eundem veritatis manifestatio. Porro quoniam

maior oppostio quam inter occultationem, & manifestationem veritatis?

XIV. Propositiones itaque, quae cap. IV. differit. I. recentissimas, duo continet crimina. Primum est sacrilegium iuramenti abusus. Tunc enim aliqua res abutitur, cum ad finem omnino oppositum et propter quem instituta est, eam adhibemus. Finis cuius gratia institutum a Deo iuramentum divinae declaratur Scripturae, est veritatis manifestatio. Ergo sacrilege eodem abutitur, quoties illud ad occultandam veritatem usurpamus. Alterum crimen est, quod, cum recentissime restrictiones, & amphibolice sint revera profus mentales; pura putaque mendacia sunt; atque adeo iuramentum quo eadem confirmantur, perurium est.

XV. Oppositum adversarii, haec locum habere, quando sermo amphibolice pura mentali restrictione contentus est; secus, quando amphibolice est externa, & locutio licita, etiam in nostra sententia. Tum enim iuramentum naturam redolet sermonis, seu actionis cui apponitur, seu quae confirmanda est. Haec licita est in omnium sententia. Ergo & iuramentum.

XVI. Haec evincunt, tunc iuramentum non esse perurium: quoniam locutio externa verum sensum habet, ut penes omnes convenit: at non tollunt quominus sacrilege sine sit iuramenti abusus. Sit verax locutio amphibolice. At eo haec unice pertinet ut veritatem tegat, occultetque. E contrario natura iuramenti; ut diximus, tota est in veritatis manifestatione. Ergo, quoties sacramento uteris ad occultandam veritatem, iam ipsam iuramenti naturam pervertis. Quamvis ergo in amphibolice oratione iurata non sit perurium, est tamen iuramenti abusus, qui cum unico iuramenti fine pugnat.

XVII. Tandem communis humani generis sensus, Probabilitatum, quam recentius opinione detestatur. Equis enim unquam ad iuramentum in gravissimis controversiis, veluti ad sacram anchoram posse reciperet; si sciret amphibolice uti iuramentum posse in ipsa iurata locutione? Ergo sane nunquam ab aliquo Probabilitatum iuramentum petere poterit iuratur doctrinam P. Caltrypala, quam cit. cap. IV. diff. 1. descripti, sequeretur. Si indices, si homines scirent prestatas amphibolice, seu cavillatoris locutionibus iurantes circumflectere hae sit iuramenta posse; non plures facerent iuramenta quam verborum iocas. Ne multa. Admitte ut licita

cia iuramenta amphibologia; & ecce continuo sublata fecdera, societatem dirupant, rescissa commercia. Igitur ut iuramenti sanctitas custodiatur, ut consilium hoc sacrum societatis, & fœderum vinculum, ut communis humani generis periculis, & lumina erga iusiurandum reverentia salva sint, tempus iuramentum eo in sensu adhibendum est quem ille cui iuratur, intelligit.

XVIII. Finem impono huic capiti aures verbis Auctoris *Libri de consilio vitiorum, & vitiorum*, qui Liber olim tribuebatur a pluribus D. Augustino, habeturque *Tom. VII.* cuius tamen verba Auctor est Ambrosius Aurebertus octavi seculi celeberrimus Scriptor. Porro in in præfatio *Lib. capit. XIX.* hæc docet. *Falsicia, atque mendacium & ipsa utrum dicunt. Falsicia autem fit ingenio, mendacium vero simpliciter verbo. Falsicia igitur dicitur . . . quam in non dando aliquem illud dicitur. Quid in petendo moras inlicitis? Non habeo quod tibi tribuere possim: etiam utique in corde qui habet, vel quod sibi conseruet, vel quod alius, si voluntas inest, tribuat. Mendacium dicitur. Omnino quod postulas non habeo; scilicet non artificioso ingenio, sicut falsicia; sed simpliciter negationis verbo frustans potestatem. Sed veritas ad utraque respondet: Nec artificioso ingenio, nec simpliciter verbo aperit discipere quicquam: quia quolibet modo mentitur, ut quod mentitur, occidit animam.*

CAPUT II.

An Confessarius iurare licite valeat se necire delictum quod in confessione audivit? Verus modus proponitur custodiendi sigillum sacramentale, aliisque secreta, quibus devincti sunt Principum ministri, alique.

QUONIAM defensores restrictionum mentalium, sigilli sacramentalis clypeo muniti, omnes loquendi formulas, quamvis suapte natura mendaces sint, tamquam licitas adversus vel evidentialibus rationes propugnare contendunt; congruè ducunt clypeum hunc e manibus illorum eripere. Ostendam namque mera esse lophistrata illa quibus ex cæli singularissimo Confessarii inserunt, omnes indiscriminatim homines posse eandem loquendi formulam quibus Confessarius utitur, adhibere.

II. Duobus modis interrogari Confessarius

de alicuius delicti notitia potest. Primo ut homo, seu ut ceteri homines, ita ut ex circumstantiis evidentissime pateat, non interrogari de rebus in confessione auditis, sed de iis quas communi via scire potest. Et tunc tempus ut homo interrogatur, quando absolute ut ceteri homines interpellatur. Nemo enim, maxime Christianorum, dum Confessarium alloquitur, ab eodem notitiam querit eorum rerum quas in confessione audivit: esset quippe gravissimum flagitium vel suspicari in homine catholico tantam iniquitatem.

Dum autem Confessarius hoc modo interrogari eundem Augustini in *appendice* ombra respondere potest, & debet, se necire; & si urgeretur, posset suam negationem iuramento confirmare: quandoquidem ad mentem interrogantis responderet, & veritatem diceret: quia revera ut homo, & communi via profus nescit quod se necire iurat. Hæc est communis omnium Theologorum sententia, quam, docet D. Thomas in *Suppl. quest. XI. art. 1. ad 3. Dicendum, quod homo non adducitur in testimonium, nisi ut homo; & ideo sine lesione conscientie potest iurare se necire quod scit tantum ut Deus.* Rationem assignat Dominicus Soto *Lib. de tes. sec. membr. III. quest. III. Voces enim, inquit, eo modo significant quæ recipiuntur a populo. Populus autem christianus, dum audit Sacerdotem iurantem se nihil scire, nihil intelligit de his quæ vocis in confessione. Quare verba illa solum significant, nihil se scire extra confessionem.*

III. Secundo interrogari potest Confessarius non ut homo, sed ut Confessarius; & an in confessione tale delictum audivit. Maritus improbus impetere potest Confessarium, ut revelet, an uxor sua confessa sit adulterium perpetratum. Respondere ne tunc potest Confessarius, se necire, aut non audivisse se tale delictum? Adfirmantur respondenti communiter recentiores, quamvis diversis ducti rationibus. Nos vero dicimus, Confessarium nullo modo sic respondere posse, vel debere: eo quod eundem in responso manifestum mendacium contineret ratione interrogantis iniquæ. Idque manifestum est ex doctrina D. Thomæ, qui docet: Confessarium ut hominem interrogeti, non ut Deum, seu ut ministrum Dei. Quando enim interrogator sceleris limitat suam interrogationem ad notitiam habitam in confessione, seu ad Confessarium ut Dei ministrum, iam non potest fieri distinctio duplicis personæ, humanæ, & divinæ. Quid ergo? Re-

velandum ne sigillum erit? Absit. Quomodo itaque custodiendum? Unica & vera via illud servandi est illa quam post saniam meditationem aperit Dominicus Soto *Lib. de tes. sec. membr. III. quest. III. concl. 4. dub. 8. pag. 193.* ubi sibi hæc proponit difficultatem his verbis: *Sed quid, si percontetur, an audivit in sacramento confessionis? Utrum licite possit negare se audivisse? Respondet. Hæcenus opinionem secutus communem respondendum inter legendum; licitum esse Sacerdoti dicere, se non audivisse in confessione. Sed, re modo eculatis inspecta, versissimè mihi videor aliter sentire. Et probatur id non licere. Primo quia quamvis in illo verbo commendo possit intelligi restrictio extra confessionem; in hoc tamen, Nihil audivi in confessione, incongrue profecto admodum intelligi potest: eo quod interrogans in confessione. Et ideo non excusatur audivit in confessione. Et ideo non excusatur a mendacio: quemadmodum non excusatur, si diceret, Nihil audivi nec tamquam Deus, nec tamquam homo. Et, cum neque propter sigillum confessionis mentiri permittatur, fit ut illud responsum non sit licitum. Post hunc tractatum de regendo secreto scripsi suos commentarios in IV. Sententiarum, & dist. XVIII. q. IV. artic. 3. hæc eandem sibi proponit difficultatem, his verbis: Quid, si vel infidelis tyrannus, vel improbilissimus Christianus peculiariter a Sacerdote exquiret, utrum audivit in confessione Petrum hoc fecisse? Profecto non licet respondere, Non audivi in confessione.*

IV. Hanc eandem sententiam docet Laymann, inter recentiores perdoctus Auctor, & *Lib. IV. tract. III. cap. XIII. de mend. n. 7.* Si vero talis loquendi modus, ac circumstantiæ adfuerint, ut verbum nescio determinetur ad omnem ignorantiam, puta si Confessarius adigatur ut dicat, an ullo modo, seu ratione sciat; tunc vere ac proprie mentitur, si verbo nescio erga alterum utatur, intra mentem cogitans, quod tibi dicam. Sed respondere debet, frustra se se de his interrogari; cum, seu sciat, seu nesciat, nihil edicere opus sit. Cuius quæ doctrina consentit S. August. *lib. de mend. cap. XIII. & lib. cont. mend. cap. XVIII.* ubi ait: *Si homo agrotus, ac mori vicinus, de salute filii amici, ac carissimi querat, qui paulo ante mortuus est; duo falsa sunt, Præter, & nescio, nec abs te dici possunt, nisi mentiendo.*

V. Quid ergo agendum Confessario si tamen iniquo interrogatore ad incitas redactus? Debet apostolico pectore, inivisitate fortitudinè.

non interrogatorem repellere, illumque his oburgationibus aggredi. An ignoras, insanum caput, sacrilegum esse tuam interrogationem? An te fugit, Deo ministrum de sacramentali confessione neque adfirmare, neque negare quidquam posse? Divino ministerio quo honor, maximam inferem maculam, si quidpiam in utramque partem hicerem. Abline ergo ab ea interrogatione quam tu line gravissimo sceleris facere non vales, & cui ergo abique sacramenti profanatione respondere nequeo. Ita docet Sotus loc. cit. in IV. Sent. *igitur in tali casu, si tyrannus esset infidelis, respondendum est illi, tamquam sacramentum vituperanti, religionem christianam præcipere de sacramentali confessione in vestram partem quicquam esse loquendum. Et nilto efficacius respondendum esset reprobatissimo Christiano, tamquam sacrilegus: Non est fas ut ad istam tuam sacrilegam interrogationem quicquam respondeatur. Quid, si tyrannus uret, gladio districto, ut Confessarius quidquam adfirmaret, aut negaret, ut a Confessarii ore verbum aliquod extorqueret? Mortem tunc Confessarius optetere potius debet quam verbum ad confessionem pertinentis proferat. Ita docet idem Sotus. Et in utroque casu, si mortem illi tyranni Sacerdoti comminaretur, illa esset potius optetenda quam verbum ulum profertendum quod in revelationem sacramentis confessionis vergeret.*

VI. Quam dedimus doctrinam sanguine suo confirmavit iacticus Martyr S. Ioannes Nepomucenus. Cum enim Rex Wenceslaus, iniqua custodisset percitus, Regine uxoris filius, cuius Confessarius erat S. Martyr, scilicet creta cordis, & amoris propositionem scire preceperet, Confessarius ait; atque illam blanditus, & promissionibus maximorum præmium ad violandum confessionis sigillum inducere pertentavit. Exhorruit ad sceleratas preces vir beatus, & gravi, liberaque oratione illas propulavit. Regi vero ita exandelecenti, atque extrema supplicia minanti B. Ioannes excessu animo homines perinde ac minas contempserit, Confessarii munus explicare, silentii sacrosancti legem extollere, panas temporales, & sempiternas iis qui secretum non tenuerint, paratus exagerrare. Denique Regem monere, ut adfirmare captandis que uni Deo agnoscentia servantur: sine sacrilegio talia tentari non posse, in ceteris omnibus Regis imperia adare se; hoc unum deprecari, quod, si mille mortes subeunda essent, non faceret. Auctor illius vitæ apud Bolland. *die 16. Maii.* In equulo autem distans.

ac facibus ardentibus exultis, cum non possit verbis, levero vultu impii Regis leae detestabatur. *B. Iohannes indignum ratus ea de re toties obrundi, non verbis, sed toto capite, & severo vultu sacrilegion adversarius est.* Demum prociectus in flumen, martyrio coronatus rationem custodiendi sigillum sacramentalis nos docuit.

VII. Neque hac via incedere tum solum debet Confessarius, cum crimen de quo rogatur, in confessione audivit; verum etiam quando re ipsa nihil audivit: quemadmodum enim sacrilegus atque improbus est quicumque interrogator qui Confessarium ad relatum sacramentum illud sigillum tentat, quive aliquid, quantumvis minimum, vel sacramenti confessionis scire studet, sic culpabilis est Confessarius qui excelsum suum misterium, & altissimam dignitatem quoquo modo demittit, supponitque iniustus interrogationibus. Abutitur enim sacramento, illudque profanatur, quoties interrogatus adfirmat, vel negat quidquam. Ut ergo & dignitatem sustineat ministerii, & sigillum securus custodiat, atque interrogatoris sacrilegi os undique obstruat, intrepide, & christiana fortitudine respondeat: *Sacrilega est interrogatio tua; & sacrilega foret responsio mea, sive adfirmarem, sive negarem, sive quidquam responderem.* Hac est doctrina Soti loc. cit. de reg. sec. memb. 111. quæst. 111. concil. 4. *Sigillum enim confessionis adeo debet esse sanctissimum, ut non saltem non affirmemus que illic audivimus, sed nec negemus que illic non audivimus. Unde si Sacerdos inducitur in testem interrogat, an poenitent fecerit homicidium; quævis ille fuerit innocens, nec crimen fuerit confessus, non debet Sacerdos dicere, Numquam hoc audivi in confessione: quia quævis illud sit verum, nec sit revolutio sigilli que cavetur in iure; est tamen quedam contaminatio sacramenti, nec potest esse sine scandalo.* Et quæ superius dixit in *W. Sent.* hic clarius explicat: subdit enim: *Ergo si impudens sumus tyrannus roget Sacerdotem, An hoc audivisti in confessione inquam tuam Deus? hoc illi responso exprobrandum est verbum: Sacrilega, hoc est sacramenti religio, ut nec si poenitent mihi dixisset, affirmare possem, nec si non dixisset, negare deberem. Nec affirmatio, nec negatio mea potest tibi facere fidem. Quare neutram a te responsum expectes. Quæ quidem verba nullam profecto de se suspensionem generant, verum ne sit quod interrogatur.*

VIII. Hac quam exposuimus, ratio cu-

stodiendi sigillum sacramentalis, non modo securior est, & sacramenti sanctitati, & ministerii dignitati magis contentanea; sed necetaria quoque est; ita ut sepius occultari alia via sigillum nequeat. Quod ut evincam, casum subijcio quem prius peroductus *P. Orsi* in sua *Causa venetis* cap. IV. exposuit. Mater, concilia flagitii a filia commisit, eam ad Confessarium ducit, ut, sin pudicitiam corporis, que reparari nequit, latent animæ salutem recuperet. Eidem luadet ut omnia, vel lecretiora, crimina releret Confessario cuius pedibus provoluta suam peragat confessionem. Post filiam immedie se fuit mater exponit confusionem, acerbumque animi dolorem quo ob filiam suam lapsam angitur, illumque rogat ut in quocumque solamen sibi dicat, an filia saltem peccatum suum illi confessæ sit. Quid respondi tum dabit Confessarius? Quo le vertet? Si adfirmet, filiam confessam esse peccatum suum, sigillum violatur. Si neget, pariter sigillum infringit, reamque duplicis sacrilegi, & confessionis peractæ, & communionis sacra proxime suscipiendæ, & filiam declarat. Nisi alia via, præter negationem, foret custodiendi sigillum; tum sane aliquod Dei præceptum esset impossibile observatum. Nam mater inflat ut Confessarius respondeat. Silentium, ut iniqui adverterari, pro adfirmatione accipitur. Negatio est aperta sigilli violatio, quemadmodum & adfirmatio. Nulla ergo alia luppet via sigilli hoc in casu custodiendi, nisi repulso interrogationis, atque interroganti ostendere quam sit & christiana religio; & ipsi sacramento iniuriola interrogatio.

IX. Accedit, hanc negationem, quam ceu unicum medium custodiendi sigillum requirunt plures Auctores, deridendum exponere religionem nostram, ceu mendaciarum plenam, apud infideles. Nam tyrannus mulctis viis scire valet crimen perpetratum a poenitente, sive christiano, sive infideli recentem converso. Ut tamen vel contentantiam & fortitudinem experiantur Confessarii, vel suæ indulget perveræ curiositati, Sacerdotem urget ad manifestandum crimen in confessione audittum. Confessarius negat le quidquam audivisse, neque ut hominem, neque ut Deum. Poenitent ipsi tyranno telatur le illud confesum fuisse. Quam in hoc casu concipiet tyrannus de religione nostra exitimacionem? Vel Confessarium mendacii reum reputabit; & sic via occluditur fidem adhibendi ministris Evangelii, atque religionem nostram

stram infideli bus suadendi: quod malum proficisci a mendacio doler Augustinus Lib. de mend. cap. VIII. *Quomodo credendum est ei qui putat aliquando esse mentientem, ne forte & tunc mentiat, quam præcipit ut credamus? Uude enim scribi potest, utrum & tunc habeat aliquam causam, sicut ipse putat, officij mendacii, existimans falsa narratione hominem territum posse a libidine cohiberi, atque hoc modo etiam ad spiritualia se consulere mentiendo arbitretur? Quo genere admisso, atque adprobato, omnis omnino fidei disciplina subvertitur. Vel exultabit, apud Christianos licita esse mendacia, aut mendacia non esse mendacia. Quis tyranno suadere poterit, negationem Confessarii vel nihil significare, aut non esse mendacium: quia, quando negatur notitia veritatis non manifestabilis, licet talem notitiam negans habeat, non committitur mendacium? Nonne unico verbo obstruitur tyranni os, & religionis christiana sinceritas, ac dignitas promovetur, si dicatur, præceptum gravissimum esse catholica religionis, quo cavetur ne quidquam adfirmetur, vel negetur de iis que audiuntur, aut etiam non audiuntur in confessione: quoniam profanaretur sacramentum, etiamsi negaretur, id quod respicit a confidente dictum non fuit. Hæc profecto unica via, & securior, & necessaria tum ad custodiendum sigillum, tum ad sinceritatem religionis nostræ illatam servandam, & intactam.*

X. Non omnes tanta sunt fortitudine muniti, ut audent aperta fronte crudelium tyrannum repellere, illiusque interrogationem in frontem regere, Fateor, non omnes tanta esse fortitudine instructos; quemadmodum nec omnes Christiani semper prompti repertiuntur ad fidei catholice publicam contestationem faciendam in conspectu tyranni motum crudelissimum minantem. Quid inde? Propterea ne præceptum aufertur publicæ confessionis fidei? Numquid humane nature imbecillitas regula erit honesti, vel inhonesti? Si ea solum ut necessaria, & honesta admitenda sunt que humane infirmitati congruunt, quæque animorum debilibus viribus aptantur; aculum conclamaturque est de univervo fere gratia adiuva & roborata valet, victrice Dei gratia est. Si vero infirmitas prevaleret, cogaturque alterum violare; mentiatum quoque sigillum violatur. De duobus siquidem malis necessariis minus est eligendum. Et, ne necessitatis vocabulum aures minus peritas of-

ferat, sciendum, necessitatem hanc non absolutam esse & antecedentem, sed consequentem humanam infirmitatem, seu necessitatem ex liberâ arbitri electione proficiscitur, non ex natura ipsorum præceptorum. Poenit enim Christianus, divina gratia aditus, hanc suam infirmitatem superat, atque languinem effundere potius quam sacramentum profanare. Quod si non prelat, ex eius oritur culpa. De hac loquebatur necessitate David Psalm. xxiv. *De necessitatibus meis erue me.*

XI. Obicitur. Quamquam Sotus, Laymanus, Ursus, alique propugnant, menti Confessarium qui rogatus ut ceu Confessarius & Deus crimen revelet, negat le illud audivisse, tamen illi audierit; nihilominus contraria sententia communissima est penes fere omnes Theologos tum antiquos, tum recentes, qui defendunt Confessarium tunc non mentiri, etiamsi dicat: *Neque via confessionis sacramentalis audivi delictum, de quo me interrogas: quia subintelligitur in hac responsione revelabitur.* Licet ergo Soti opinio probabilitate fruatur, non ob id reiicienda est contraria, que communior est, immo communissima. Quid quod vel ipse P. Sotus contrariam non reprobat opinionem? Inquit enim de lecr. reg. memb. 111. quæst. 111. pag. 144. *At non contentio venere, quia, dato casu quo non possit aliter celari sigillum, sicut responderet: Non audivi in confessione: quia univervo populo receptum est, ut verba illa excuset a mendacio. Sed credo nunquam esse necessarium; atque adeo difficile posse excusari a mendacario.*

XII. Resp. Quæ sit mens Soti, constat ex integro textu. Ipse non credit contingere casum posse in quo necesse sit pro sigilli custodia ut Confessarius neget le audivisse in confessione quod revera audivit. Attamen premitit le funem contentionis ducere nolle longiore, non videlicet dari possit casus in quo sigillum custodiri nequeat nisi præfata negatione: quo casu admisso, receptum est apud Christianos, verba illa a mendacio excusate. Et sane, admisso quod iuxta communem Christianorum intelligentiam verba prolata a Confessario excusent a mendacio, nunquam nunquam respondet de iisque audivit ut Deus: admittit, inquam, hac hypothesis, quod re ipsa omnes Christiani sic intelligent ea verba, nulla est difficultas: quoniam nunquam committitur mendacium, cum ad mentem interrogantium verba utur-

pantur. Sed nemo Christianorum, qui in hoc sensu verba illa accipiunt, Confessarium quæ Confessarium interrogabit de delictis in confessione cognitis.

XIII. Sed, quidquid sit de hac Christianorum persuasione, & de opinione communi Theologorum, nemo audebit inficari, sententiam nostram & securus in omni eventu custodire sigillum, & ministerii sanctitatem dignis propugnare. Quæro ego ab adversariis: cur hanc sententiam, quæ dubio procul custodit sigillum, cuius occultationem adeo exaggerant, suscipere reculant? An quia nimis dura, & quia Confessarios exponit periculo perferendi gravissima tormenta, & mortis ipsam subeundi? Sed hæc inania sunt. Nam consans negatio facta tyranno, non minus quam deliberata voluntas nihil respondendi, potest Confessarium in vitæ discrimen adducere. Nam contingere potest quod tyrannus sciat delinquentem confessum, esse æque criminem Confessario; & tunc vi tormentorum urgebit Confessarium ad revelandum crimen auditum; & si perliterit in negatione, ad mortem uique illum torquetur. Præterquamquod veritates christiana & theologica, ut alias diximus, non pendunt ab imbecillitate humane naturæ; neque earundem veritatum regulæ sunt mala, & pericula quæ occurrere hominibus possunt. Si ergo sententia nostra & securior, & verior, & sigillo servando magis apta est, hanc, & non aliam, amplecti debemus.

XIV. Porro si scire cupis cur recentes facilius in oppositam concedant sententiam, quamquam ea minus ad veritatem accedat, ratio præsto adest. Quoniam ex ea inferunt, posse quoque ceteros homines eisdem uti verbis, eisdem adhibere loquendi formulas quas Confessarius adhibet, ut magni momenti veritates occultare queant. Ceterum, licet antiqui Theologi admittant, posse Confessarium iurare se nescire quod scit vi confessionis; nemo tamen illorum qui recte sapient, privilegium quo fruuntur Confessarius pro sigillo custodia, ad alios homines extendit. Idcirco namque Theologi docuerunt, posse Confessarium iurare se nescire quod scit vi confessionis, quia duplicem personam gerit, divinam, & humanam; & apud omnes Christianos receptum est, Confessarium nunquam loqui ut hominem, cum de his sermonem habet quæ sub sigillo confessionis audiunt. Mater ergo verba illa in Confessario a mendacioso exculantur.

XV. Verum, ut ut sit de præfata senten-

tia, & eius admissa probabilitas, illud tamquam salium omnino improbamus quod ex illa inferunt recentes Casuista, videlicet posse quoque ceteros homines, exemplo Confessarii tenent; vel quod nequeunt manifestare abique læsione caritatis, aut iustitiæ. Passum, inquam, est hoc in primis iuxta præfatam opinionem. Quia solus Confessarius gerit vices duplicis personæ, & soli Confessario populus christianus hoc tribuit privilegium. Idque experientia patet. Nemo enim, nisi improbis, vel furore abreptis, Confessarium interrogat de iis quæ in confessione audiunt; & cum Confessarius interrogatus responderet, se nihil scire, populus christianus intelligit, illum nihil scire extra confessionem. *Fæcis enim* (inquit Soto de teg. sec. memb. III. quæst. III.) *eo modo significat quo recipitur a populo; populus autem christianus, dum audit Sacerdotem iurantem, se nihil scire, & nihil intelligit de his quæ novit in confessione; quare verba illa solum significant, nihil se scire extra confessionem.* Quis autem verum Theologorum docet, quod populus christianus, dum audit hominem iurantem se nescire crimen occultum, intelligat de hoc crimine quod scit occulte, vel sub naturali sigillo? Utique auctores restrictiōnis mentalis defendunt, hominem posse iurare se nihil scire quod scit occulte; sed nemo dicere potest, quod populus christianus eodem modo intelligat verba & hominis negantis notitiam criminis occulti, & Confessarii negantis se scire ea quæ audivit in confessione. Ergo, admitta sententia defendente Confessarium ut Confessarium interrogatum, posse negare se scire quod vi confessionis scit; nemo hinc inferre possit, id quoque ceteris hominibus indiscriminatum licitum esse; quia nec ceteri homines Dei, & hominis personam gerunt; nec populus Christianus eodem modo intelligit verba aliorum hominum, quemadmodum intelligit verba Confessarii; alioquin nunquam interrogaret ceteros homines de veritatibus occultis, quemadmodum non interrogat Confessarium de rebus in confessione perceptis.

XVI. Ex his colliges, quam falso recentes Casuista ex paritate Confessarii eliciant exculationem aliorum hominum a mendacioso, dum negant ea quæ absolute non debent manifestari. Colliges etiam permagni referre, rationem inquirere ob quam Confessarii a mendacioso exculantur; quamvis adversarii dicant esse de nomine questionem, quia

quia vellent ipsi assignare rationem quæ omnibus esset communis. Sed iam ex dictis satis superque constat, casum Confessarii esse singularissimum ad duplicem personam, divinam, & humanam, quam gerit, & ob communitatem, atque universalem excitationem populi christiani. Colliges tandem, quam inane sit commentum a recentibus quibusdam excogitatum, nempe idem Confessarium non mentiri, quia verba in hoc, aliisque similibus casibus ipsoliantur quacumque significatio, quæ imaginatio li solida esset, iam illi vororum fierent compotes, possuntque exculare omnia hominum mendacia prolata ob custodiam occulte veritatis magni momenti. Verum hæc omnia iam supra penitus convulsa sunt.

XVII. Ut omnia quæ Confessarium spectant, in pauca resumamus, consideranda propono duo. Primo quod, admitta contraria sententia, concedente posse Confessarium presomina tyranno, ut confessionem revelet, custodire sigillum, negando, & iurando se nihil audire, nihil ex ea inferatur in favorem ceterorum hominum. Secundo quod vera, & in praxi applicanda sit sententia quam nos tradidimus, & quæ sponte fuit ex doctrina Augustini, Thomæ, omniumque Patrum; qui tamen hunc casum sub tali circumstantia, & præfata interrogatione non examinauerunt, ea tamen statuerunt principia ex quibus evidenter eruitur sententia nostra.

XVIII. Tandem addo, Confessarium debere semper iniustam interrogationem reprehensione apostolica repellere, siue audierit, siue non audierit delictum, de quo rogatur. Quid quod vel ipse P. La-Croix *Lib. VI. part. II. n. 1082.* docet veram esse doctrinam hanc? Quod vero hic Auctor subdit, nempe non omnes Confessarios in praxi se sententia nostra verior, & tutior est pro sigillo custodia; nunquid falsis evadit, eo quod Confessarii minus periti contraria via incedunt? Porro non modo sententia nostra verior, & securior est, sed in aliquo casu unica necessaria, ut fatetur ipse P. La-Croix *num. 1083.* qui docet, Confessarium interrogatum, a poenitens confessus sit peccatum, quod est notorium, non debere negare, ne sacrilegii suspensum reddat poenitentem; neque adfirmare, ne sigillum violet.

XIX. Quid, si idem Confessarius de peccato occultissimo eiusdem poenitentis interrogetur? Negare debet iuxta P. La-Croix, alioquinque Casuista se audivisse. Idem ergo Con-

fessarius uno modo custodit sigillum peccati occulti, & alio modo custodit sigillum peccati notorii. Ergo postea audent dicere, nostram alioquin verissimam sententiam non posse ad praxim reduci: quia non omnes Confessarii utantur hac libera responsione? Timent varietatem responsonum in diversis Confessariis; & eodem tempore docent varietatem responsonum in eodem Confessario, ac respectu eiusdem poenitentis?

XX. Ultimo hæc tene. In nullo casu est necessaria negatio pro custodia sigilli. In aliquibus casibus solus repulsio interrogationis, seu reprehensio, fatentibus omnibus, custodie valet sigillum. Uniformitas responsonum magis confert ad maiorem securitatem, quæ sigilli custodiam. Ergo reprehensio sola semper est adhibenda. Uniformes ergo sint Theologi in scribendo de hac questione, & uniformes erunt Confessarii in suis responsonibus. Tibi ne omnes falces submittent? Non mihi, sed veritati.

XXI. Iusta quoque, ac prudenti repulsione uti debent secretarii Principum, tribunalium Quæstorum fidei, & similes ministri sigillo devincti. Solemnis penes omnes fides, ac sacrosancta semper habita fuit secretorum Reipublicæ custodia. Papyrus, referente Aulo Gellio ex Marco Catone *Lib. I. noct. Att.* summum sibi comparavit honorem, eo quod ex Senatu cum patre rediens matrem avidissime percontantem, quid in Senatu actum fuisset, excogitato mendacioso delatit; quam ob causam dictus fuit Prætextatus, id est absconditis, ceterique ipsi Romani Prætextati deinceps nuncupati fuere.

XXII. Quidam vero etiam cum vite dispendio debeant eiusmodi secreta servari, aibi explicabunt. Nunc obiter dicimus, secretum in religionis negotio, & in re gravi servandum esse, etiam si mori oportere. Quare ea quæ tractantur in Conciliis, in foro laico adversus hæreticos, summa vigilantia sunt occultanda. Ministri Principum, & Rerum-publicarum etiam cum vite dispendio servare secreta gravis momenti debent. Privati quoque subditi ac læcrae quæ versant in bonum publicum, custodire tenentur, etiam in mortis conspectu, licet ea quæ spectant privata negotia, ad quæ servanda cum vite periculo non obstruantur. Aliud de ministris suspensio dicitur sentendum est. Si plura cupis, consule doctrinissimum Soto de *regend. sev.*

CAPUT III.

An reus præter iuris ordinem interrogatus negare cum iuramento possit delictum occultum.

Quia casus de reo non legitime interrogato satis celebris est, ideo ipsam diligenter in hoc capite dicendum fuisse. Omnes fatentur, reum iuris formalis interrogatum debere sub mortali confiteri veritatem iudici interroganti; consequenter non posse tunc uti quacunque etiam externa amphibologia. Tota ergo difficultas est de reo non legitime interrogato. Et quamvis hæc questio locum suum habeat in tractatu de iustitia, & iure; nihilominus congruum duxi hæc eam delibare, eo quod adversarii illam urgeant, ut restrictiones mentales descendat.

II. Plurimi recentiores Casuiste docent, reum non iuridice interrogatum negare le commisit delictum occultum, & iuramento negationem firmate posse. P. Parritus Sporer tract. II. in 2. præcep. Decal. cap. I. sect. 3. reg. gen. num. 122. docet, reum non legitime interrogatum posse cum iuramento negare le crimen aliquod commisit quod revera commisit, utendo amphibologica locutione, quam vocat primæ, & secundæ speciei, id est quæ sit externa, & non interna. Hanc opinionem communem vocat, & pro eadem præcipuos Auctores citat, Lessium & Sanchez. En evidentialissimam argumentum quod non pauci recentibus Casuistæ voces tantum propositionum damnatarum variant, sed eandem doctrinam defendunt. Lessius, & Sanchez. Iant potiores auctores restrictionem pure mentalem: ideo dicebant, reum posse negare retrahendo mentaliter ad dicendum, quia putabant restrictionem pure mentalem esse licitam. Felix Potestas Tom. I. cap. II. in præcep. Decal. num. 1735. sententiam eandem defendit. Bulemban Lib. V. dub. 7. art. 1. Illius Commentator La-Croix Lib. III. part. I. cap. II. num. 283. tubobscure quidem, sed magis caute loquitur. Salmanticenses tract. XVII. esp. I. part. 2. §. 3. num. 148. referunt D. Thomam docere 2. 2. q. 148. art. 1. posse teitem respondere iudici non legitime interroganti se nescire delictum quod revera fecit. Hanc fallam Salmanticenham narrationem transcriptis Constantinus Ronægaglia in Nota ad differt. xlv. Natal. ab

Alex. Si enim Auctores isti D. Thomam legissent, oppositum aperte illum docere invenissent.

III. Et, ut resolutioni viam aperiamus, D. Thomæ verba illiuc transcribenda sunt. Et primum S. Thomas in quest. 148. non de teste, ut volunt Salmanticenses, sed de reo agit. En illius verba quæ habet cit. art. I. in corp. Si vero iudex hoc exquirat quod non potest secundum ordinem iuris, non tenetur ei accusatus respondere; sed potest vel per appellationem, vel aliter licite subterfugere: mendacium tamen dicere non licet.

IV. Ut hæc D. Thomæ doctrina quodcumque effugium præcludam, quero ab adversariis, an liceat in sui defensionem profertre mendacium. Absit, uno ore respondent. Quæro, an reus non iuridice rogatus possit, si velit, dicere mendacium, seu respondere cum mentali restrictione. Quis de hoc dubitat? Liber est ad bonum, & ad malum. Quæro, an valeat alio modo, vel alia via mendacium profertre, & cum restrictione mentali respondendo, Non commisi delictum, retrahendo mentaliter ad tibi dicendum. Illa locutio, Non commisi delictum, absolute prolata a reo non legitime interrogato, cum deliberata voluntate celandi delictum, est mendacium, nec ne? Si negas, doce quomodo reus mentiri valeat. Fortasse debet reus intentionem habere fallendi iudicem; non occultandi, & defendendi se ipsum? Sed hoc ineptum commentum est, quod a Theologis improbat, & maxime a D. Thomæ 2. 2. quæst. ex. art. 1. in corp. Quod autem aliquis intendat falsitatem in opinione alterius constituitur fallendo ipsum, non pertinet ad speciem mendacii, sed ad quamdam perfectionem ipsius; alioquin ad fornicandum intentione fornicandi; ad lurandum intentione lurandi; ad blasphemandum intentione blasphemandi requiretur. Edilire quomodo reus mentiri valeat, nisi dicendo, Non feci non commisi. An requiritur quod profertat verba, Non feci, absque restrictione ad tibi dicendum? Sed hæc restrictio verba non variat. Si ante restrictionem illa verba constituunt mendacium, etiam sub præfata restrictione, a qua nullo modo variantur, mendacem efficiunt locutionem. At illa restrictio, inquis, non est pure mentalis, sed externa; quia in talibus circumstantiis illegitime interrogatio nis intelligitur reum nescire ad dicendum. Egregie. Doce ergo, quomodo in talibus circumstantiis reus possit & mentiri, & restrictionem pure mentalem eformare. Jam ad

ad incitas est redactus. Vel ergo fateri debet, reus contra iuris ordinem interrogatum posse mentiri, & puram restrictionem mentalem formare; aut concedere debes hæc locutionem, etiam in talibus circumstantiis prolatam, Non feci, non commisi, subintelligendo ad dicendum, ad manifestandum tibi, esse puram putanque restrictionem mentalem, & consequenter mendacium. Alias sane restrictiones pure mentales excogitare nescierunt Lessius, & Sanchez. Ad solum Tamburinum recurrere potes. Solut ille alias excogitavit. Nimirum retrahere potest reus: Non commisi homicidium nudus, sed vestitus. Ob hoc tamen nec Tamburinus ipse negat hæc restrictionem, Non commisi ad dicendum, esse pure mentalem. Placet quæ diximus, confirmare auctoritate doctissimi viri Dominici Soto Lib. V. de iur. & iur. qu. vi. art. 2. Quod autem liceat ei dicere se non fecisse, nullatenus est sustentabile. . . . quoniam nulla amphibologia valet eiusmodi responsa mendacio excusare. Et est mihi apertissima demonstratio hæc, quod, si illud non esset mendacium, vana tunc fuisset cura, & sollicitudo omnium Doctorem admoveendi, nec licere neque pro vita servanda in iudicio mentiri: quia nullum aliud mendacium cavere voluit quam hoc quo quis aperte negat se fecisse quod fecit. Aliquæ, queso, recentes Casuistæ, concedentes licitum hæc esse in iudicio mentiri, quodnam mendacii genus sit ibi vetitum præter illud, Non feci, non commisi, nescio.

V. Falla ergo omnino est sententia Sporer, Bulemban, & plurium Casuistarum. At, quod magis horrorem ingerit, est Auctores istos non solum docere, posse reum negare le perpetrate delictum (quæ in hypothesi esset locum periculum mendacii officiosi) sed asserere, in talibus periculum mendacii cum omni studio negotiationem. Quare, & perituri periculum vitandum sit, istorum opinio profus est reiicienda. Quod ut firmius prædes, advertite, Auctores qui a novis Casuistis in propria sententia prælidium laudantur, esse illos qui docebant licitas restrictiones pure mentales. Patres omnes oppositum apertissimum docuerunt; quin laudatus SOTO adversus Hadrianum, qui obtrudebat pro contraria sententia omnes Doctores; suo tempore scribit le neminem vidisse qui loco citato id doceret.

XI. Pluribus aliis omnibus rationibus, & auctoritatibus; quibus evincere possem, fal-

lissimam esse recentiorum opinionem, ut bravitate studeam, solum D. Augustini manifestissimam decisionem in medium promam. Verbat hæc questionem Augustinus Lib. de Merito. cap. XII. bis verbis. Quid, si de iusto argue innocens, ubi lateat, licens a iudice interrogari, qui tamen ad mortem a maiore porcellate infusus est? P. ut ille qui interrogat, executor sit legis, non conditor? An ideo non erit falsus? Iam testimonium, quod pro innocente membrum recurrere potes. Solut ille alias excogitavit. Quid, si ipse conditor legis interroget, aut quislibet iudex inquis ad supplicium quærens innocentem? Quid facies? Falsus testis, an proditor eris? An ille proditor qui iusto indicit latentem homicidam altro detulit, & ille non erit qui iudici in iudicio, ubi lateat innocens, quem querit occidere, interroganti indicaverit eum qui le fidei eius commiserat? An inter crimen falli testimonii, & proditiionis dubius, incertus remanebis? An tacendo, vel profutendo te non esse dicturum, certius utramque vitabis? Cur ergo non hoc facies & prorsum ad iudicem venias, ut caveas etiam mendacium? Evitato enim mendacium, omne testimonium falsum effugies, sive omne mendacium sit falsum testimonium, sive non omne. . . . Quanto ergo fortius, quanto excellentius dicies: Nec proditor, nec mentiar? Fecit hoc Episcopus quondam Tagalensis Ecclesie Firmus nomine, firmior voluntate. . . . Sed venit aliquando ad huiusmodi articulum, ut non interrogemur, ubi fit ille qui queritur, neque cogamur ut eum prodamus, si fit occultatus, ut invenire facile nisi proditus nequeat; sed queritur a nobis, utrum illo loco sit, an non sit. Ubi, si esse scimus, tacendo eum prodimus, vel etiam dicendo, nequaquam nos esse dicturos; utrum ibi sit, an non sit. Ex hoc enim colligit ille qui querit, ibi eum esse; ubi si non esset, nihil aliud ab eo qui mentiri nollet, nec hominem prodere, nisi eum non ibi esse responderetur. Ita per nostram vel taciturnitatem, vel talia verba homo proditur, ut intret qui querit, si potestatem habet, & inveniat eum: qui tamen ab esse inventionem nostro mendacio posset averti. Quo propter si nescis ubi sit, nulla est causa occultandi veritatis, sed te nescire fatendum est. Si autem scis ubi sit, sive ibi sit ubique, sive alibi, non est dicendum, cum

questionem fuerit, utrum ibi sit, an non sit, *Non dico quid quartis*; sed dicendum, *Scio ubi sit, sed nunquam monstrabo*. Nam si de uno loco non responderis, & te non esse proditorem tatearis, tale est actus tui, dem locum digito ostendas. Ad hoc clara est Augustini sententia, ut explicacione non egeat: & ideo referre omitto qua habet *Lib. cont. mend. variis in loco*, postquam *cap. xviii.*

VII. Est ergo tum ratione, tum Patrum auctoritate firmata, & demonstrata sententia nostra, qua statuimus, reum minime posse negare le commississe, fecisse &c. quod fecit; etiamli prater iuris ordinem interrogatur. In eius tamen confirmationem placet aliam D. Thomae auctoritatem afferre ex eadem quest. art. 2. *Sic ergo reo qui accusatur, licet se defendere, veritatem occultando, quam confiteri non tenetur, per aliquos convenientes modos, puta quod non respondet ad quod respondere non tenetur. Hoc autem non est calumniose se defendere, sed magis prudenter evadere. Non autem licet ei vel falsitatem dicere, vel veritatem tacere, quam confiteri tenetur: neque etiam aliquem dolere, vel fraudem adhibere: quia fraus, & dolus vim mendacii habent. Et hoc est calumniose se defendere.*

VIII. Quid ad hæc recentiores Casuiste? Quænam est illa falsitas quæ reo prater iuris ordinem interrogato non liceat? Non sane alia, nisi ea qua reus occultare possit crimen suum. Qui dolus, quæ fraudes, vim mendacii habentes, veritate illi turpi Non profecto alia, nisi restrictio: mensura quæ ex definitione Ecclesiæ mendacia sunt. An hic locum habere potest vanissimum illud commentum, scilicet eiusmodi restrictiones sub his circumstantiis iniuste interrogacionis non esse internas, sed externas? Hoc certe & ex his quæ dicta sunt, & ex hac D. Th. auctoritate convulsa remanet, taliterque contritum, ut superfluum sit quidquam addere. Quoniam aut nullum mendacium, nullaque pure mentales restrictiones prohibentur reis non iuridice interrogatis, aut falsa est recentiorum Casuistarum opinio. Primum est contra doctrinam omnium Patrum, & Theologorum, ac ipsorum recentiorum, fatentium nunquam licere sive mendacium, sive restrictiones pure mentales. Ergo verum secundum, nempe falsam esse istorum opinionem, quæ statuunt, reum illegitime interrogatum negare posse se commississe quod reipia perpetravit.

IX. Cum ergo certum firmumque sit non posse reum negare crimen occultum, quando prater iuris ordinem interrogatur; & cum e contrario certum quoque sit cum non teneat ad manifestandum præfatum delictum, & veritatem revelandum: quid, quæso, ei adendum, quomodo se gerere debet? Jam ex D. Augustino, & D. Thoma, quomodo se gerere debeat eiusmodi reus, pater. Primum potest eludere iudicium ratiocinans. Si hoc non valet, appellare debet ad alium iudicem. Si hoc fieri nequeat, potest uti locutione amphibologica, quæ duplicem sensum verum vi verborum continet; si tamen talis locutio occurrat, & interrogatio explicitæ responsionem amphibologicam: non enim omnes, ut iam diximus, interrogaciones responsa admittunt amphibologica. Si nulla ex assignatis viis satis sit ad evadendum iniustum iudicium, poterunt rei eiusmodi se antiquorum regere clypeo, quem describit Sotus de iust. Lib. V. quest. vi. art. 2. concl. 7. *Postquam aut debent se contra ius requiriti, quæcumque arti amphibologica, quam usitatus sermo contra mendacium ferre possit. Nam, si talia verba mendacium parent, quod nullatenus licet. Equidem antiquus Doctorum clypeus ille erat, ut interrogatus diceret: Nego proposita ut proposita. Et verba inter sanctos iudices illa esset legitima responsio. Plura alia de reo, & de teste in tract. de iust. & iur. legis distulimus. Hæc proinde non sufficiunt contra restrictiones mentales.*

CAPUT IV.

Plura quæstia de variis iuramentorum generibus resolvuntur.

I. Quoniam sulo calamo impugnavimus doctrinam restrictionum mentalium, & æquivocationum quæ a restrictione pure mentali non differunt: superest ut post explicatos duos casus Confessarii, & rei in iudicio, qui non levem præferant subtilitatem, ceteros casus omnes quos ipsi resolvete solent conformiter ad suam doctrinam, nos revocemus ad ea quæ tradidimus principia. Hac enim ratione inutilis non erit, nec nimis proluxa disputatio nostra.

II. Quest. I. *An adultera possit cum iuramento negare se commississe adulterium quod reipia commisit, cum a marito interrogatur?* Resp. Recentiores affirmative communitur

re-

respondet. Sanchez *Lib. III. cap. vi. in 41.* ubi hæc habet: *At tenendo nostram sententiam, numero decimo quinto relatam, veridici, ubi id licere.* Porro Sanchez *num. 15.* docet sententiam de restrictione pure mentali damnatam ab Ecclesia, ut evidentissime probatum est. Ergo omnes recentiores, docentes cum P. Sanchez præfatam opinionem, docent opinionem damnatam. Porro hæc sententiam docent Leander *tract. i. disp. xiv. quest. xxv.* Antonius a Spiritu sancto *tract. v. disp. i. sec. 9. m. 56.* Salmanticensis *tract. xiv. disp. i. punct. 7. n. 5. ver. Decimo tertio mulier, Bonacina disp. xv. quest. i. punct. 12. numer. 5. ver. Sexto adulterium, Azorius Lib. XI. cap. i. xv. quest. v. regula 3. P. Gardenas in *Cristi disp. xix. cap. vi. num. 69.* dicit, *mulierem negare posse adulterium, intelligendo idolatriam.* P. Spret *tract. 111. in 2. præc. Decal. cap. i. sec. 3. num. 110.* P. Felix Poletta *Tom. 1. part. 2. num. 1648.* in eadem præp. opinionem, & plures alii recentiores.*

III. Relatam opinionem in propositione damnata contineri, mihi evidens est. Quoniam mulier adultera sic a marito interrogata mentiri non potest licite, ut omnes fatentur. Sed mentiri alio modo non potest, nisi dicendo, *Non commisi adulterium*, quod perpetravit: nec alio modo pure mentali restrictione potest crimen occultare. Vide quæ dicta sunt *cap. præc. Quomodo ergo se gerere debet adultera, gladio districto a marito petita, ut adulterium confiteatur?* Potest, inquit Soto de *reg. sec. memb. 111. quest. 111. concl. 7.* iurare se non fregisse matrimonium. Potest etiam dicere: Quomodo fidem dabis dictis eius quam non credis servare fidem tui? Sed plures sunt, addit Soto paulo post, hominum nequitia, quam ut omnibus possit obviam iri. *Ob idque in tali casu mori o-mnis est, quemadmodum si tyrannus mihi comminaretur mortem, nisi peterem, aut levissime meum, mortem prius debere oppo-tere quam meum.* Hanc nostram sententiam docet D. Augustinus apertissime *Lib. cont. mend. cap. xxi.* Salmanticenses *tract. xxii. cap. 11. punct. 8. num. 144.* & omnes Theologi qui vere improbant restrictiones purementales, ut aiunt veli plimur Salmanticenses. Quare hæc nostra sententia certa est, contra-ria falsa. Sed benignissimos Casuistas terret sanguinis estusio, vitæ iactura. Duo illi assequi vellent. Primum vitam in tuto collocare; deinde a mendacii malitia purgare mendacium.

IV. Quest. II. *An interrogatus, num veniat e tali civitate, qua falso existimatur pestifera infecta, possit iurare se non venire ex eadem, subintelligendo, ex eadem ut infecta peste?* Resp. Communitur respondent affirmative recentiores. Leander *tract. i. disp. xiv. quest. xiii.* ubi citat Sylvestrum, Navarrum, Toletum, Azorium, Sayram, Læsum, Sanchez, Bonaciam, Fillucium, Palatum, Candidum, Trullencham, Villalobos. Eam quoque docent Salmanticenses *loc. cit. numer. 141.* Spret *loc. cit. numer. 122.* Immo addit Spret cum Toletis, & aliis, talem iurare posse se non transisse, quamvis locus reipia peste esset infectus; si tamen ita celeriter transiisset, ut nihil visse le contraxisse crederet. Quid laxius dici possit, non video. Nos ergo respondemus negative: quia talis responsio est purum putumque mendacium. Adde, non apparere gravissimum causam confirmandi iuramentum talem responsonem, etiamli locutione amphibologica consistat. Nec enim causa quæ sufficit ad amphibologiam, sufficit ut licite iuramentum addatur: quoniam locutio amphibologica confirmari iure iurandi nequit.

V. Quest. III. *An Clericus deserens mercem gabella subiectam, interrogatus possit iurare, se eam non ferre?* Resp. Responsio communis recentiorum est affirmativa. Spret *loc. cit. num. 121.* Leander *loc. cit. quest. xv.* & Trullencham, Sanchez, Suarez, Fillucius, & penes eum Sanchez, Sylveiter, Diana. Laudat quoque D. Antonium, qui de iuramento nec verbum habet. Negativa sententia vera est, tum ob rationes iam datas, tum ob scandalum quod iuste natura parit talis responsio. Laici enim existimant, le posse interrogare Clericos: & quamvis dignitas clericalis sit externa, & possit iurati licentiam ad determinandum responsonem in vero sensu; nihilominus non videtur a mendacio vero additum omnino illicitum esse.

VI. Quest. IV. *An qui probabilem causam habet occultandi creditoribus aliqua bona, possit uti restrictione mentali, & iurare se non occultasse?* Resp. Affirmative respondent Leander *loc. cit. quest. xvi.* & apud ipsum Sanchez, Bonacina, Candidus, Banez, Palatus, & alii, quos in re aperte falsa legere non lubet. Eam quoque defendit Antonius a Spiritu sancto *tract. v. disp. i. sec. 9. numer. 79.* Hæc sententia duplici ex capite falsa est. Primo quia occultatio, seu compensatio privata tum solum licita secundum

plu-